

Kabinet ilustrácie — XI.

KAROL ONDREIČKA

V kabinete chémie sa miešajú vône a pachy, v prírodovednom kabinete zasa čosi rastie a niečo, zaliate v skle, nás upúta vo vitríne. V kabinete jazykov sa povalujú kopy kníh a v kabinete hudobnej výchovy, tam zasa zneje množstvo zvukov. Ale čo sa deje v kabinete ilustrácie? Hm... tam sú uložené príbehy s obrázkami. Čakajú na to, kedy sa na ne pozriete a povie: „TOTO!“ Toto som už videl. Toto si pamätám z knihy...

Pozriete sa na kopy kníh z 80. rokov a viete: toto sú jeho knihy.

Už voľným okom rozlíšite rukopis – tenké linky, detaily skryté v intenzívnom šrafovaní, ktoré vytvára permanentné prítomie. Priesvitné farbenie. A tváre hrdinov, ktorí sa na vás (zvyčajne) uprene, z očí do očí, pozerajú už z prebalu knihy, ako značka. Spoznáte sa tak s nimi skôr, než o nich začnete čítať.

Ilustroval nežne.

Nie však maznavo.

Barbara Brathová o ňom napísala: „... raz sú ilustrácie čiernobiele, inokedy jemne kolorované. Vždy však poetické, smerujúce k podobe sna a fikcie, hoci vychádzajúce z reálnych zážitkov a zákonitostí... plné znakov, náznakov, symbolov, alegórií.“

Aké teda sú?

Vyhýbal sa tzv. reáliám. Vynechávaním detailov sa prepracovával k čistým tvarom – čas, miesto, to preňho nemalo význam. Sústredil sa na to, čo sa medzi postavami dialo. Napätie, uvoľnenie... pocit.

Pološero, vytvorené ťahom pera (jeden nad druhý) – to dodávalo obrázkom akúsi snivosť, opatrnosť, spomaľovalo ich. Najmä vtedy, keď sa na nich vysky-

tol kľúčový motív: cesta. Nástojčivo, nutkavo sa opakoval. Všimnite si, je v rôznych variáciách takmer v každej knihe. Na začiatku, na konci, naznačuje, že príbeh stále niekam ide, posúva sa ako banálny, čitateľný symbol nádeje.

Nečakanú silu dosahovali kresby Karola Ondreičku v tzv. dievčenských príbehoch, napríklad v Pauline od Any Maríe Matuteovej. Netypická hrdinka: chorľavá, drobná, bez vlasov, osamelá... od ktorej sa najskôr odtiahnete. Nuda. Hovoríte si: „Čo by mi tak mohla dať?“ Keď však začnete čítať a kráčate od obrázku k obrázku, ktoré sa od seba líšia vlastne len minimálne, obľúbite si ju. „To“ intenzívne, ten pocit blízkosti medzi čitateľom a hlavnou postavou nevzniká len tak, textom. „To“ robí ilustrácia. Sprevádza ho, nepredbieha príbeh, nepodlizuje sa, čaká na jeho záujem, až postupne sa otvára. A čitateľ to cíti: že je krehká na povrchu, silná vo vnútri.

Vyhýbal sa zobrazeniam konfliktov. Tenké línie akoby ich neuniesli. Ak spor, tak potlačený, nikdy nie na päste. Uzatváral ho v priestore a odzrkadlil vo výraze. Išiel si svoje – po pokojnej stránke príbehu, akoby pre čitateľa chcel z neho vyštipkať to príjemné.

Akoby chcel pripomenúť, že umenie nie je samozrejme, že čítať je tak trochu sviatok, že z príbehu sa má odchádzať s tak trochu vznešeným pocitom.

V 70. a 80. rokoch Karol Ondreička ilustroval veľa – viac než stovku kníh, jednu za druhou, často štyri, päť, šesť ročne, do tej istej edície. (To by každého zvädzalo opakovať sa.) Silné veci striedali stále kvalitné, ale predsa bežné kusy. Menil sa formou, od ľahkej až skicovanej, k ťažkým odkazom, plným detailov.

Patril medzi tých autorov, ktorí veľmi nerozlišovali, či ilustrujú pre deti, alebo pre dospelých. Žiadne podlizovanie, znižovanie latky, zjednodušovania len toľko, koľko je nevyhnutné, aby si porozumeli.

Sivá doba, v ktorej väčšinu života tvoril, s neodbytným pocitom permanentného smútku, s pachuťou v ústach, pridala jeho dielam na intenzite. Intímny pocit vyrážal zvnútra, stával sa viditeľným: skutočnosť sa stáva snom.

Stojí za to, pozeráť sa.

Ida Želinská

(kurátorka TOTO! je galéria, Bratislava)

KAROL ONDREIČKA

(*1944 — †2003)

študoval najskôr na Pedagogickej fakulte v Nitre, potom na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave na oddelení ilustrácie a knižnej tvorby u profesora Albína Brunovského. Neskôr tam pôsobil ako pedagóg, v roku 1991 sa stal rektorom. Ilustroval viac než dvesto kníh pre deti a dospelých, za ktoré získal mnohé ocenenia. Rovnako intenzívne však tvoril aj grafiky (patril medzi zakladateľov združenia G-bod), maľby, exlibrisy a známky.

VÝBER Z ILUSTRAČNEJ TVORBY:

Milan Húževka - *Žobrákov poklad* (1974)

René Guillot - *Pirátovej odkaz* (1975)

Peter Ševčovič - *Tretinový chlap* (1976)

Stanislav Rudolf - *Nežne háčkovany čas* (1977)

Denise Legrix - *Taká som sa narodila* (1978)

Ana Maríá Matuteová - *Paulina* (1979)

Božena Němcová - *Podhorská dedina* (1980)

Claude Clémentová - *Dievča odnikiaľ* (1981)

Alta Vášová - *7,5 stupňa Celzia* (1984)

Tisíc a jedna noc (1987)

Šibeničné piesne (1990)

Zakliaty zámok (1991)

Slovenské rozprávky (2004)